

**QASHQADARYO VILOYATI MIRISHKOR TUMANINING 2021-YILDAN
2023-YILGACHA TASHABBUSLI BYUDJET JARAYONI LOYIHASIDA
AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SONI VA SARFLANGAN
MABLAG'LAR SALMOG'I DOIRASIDA QILINGAN TAHLILLAR
NATIJALARI.**

Hoshimova Sabohat

Zuparova Diyora

Muftillayev Asilbek

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

“Moliya” fakulteti MMT-89-guruh talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tashabbusli byudjetlashtirish loyihalari doirasida ayrim tahliliy masalalar bayon qilinadi. Jumladan, tashabbusli byudjetlashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar, amalga oshirilgan loyihalar, fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'lari shakillanish manbalari va amalga oshirilgan loyihalar tahlilini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Tashabbusli byudjet, taklif bildirish, mablag' ajratish, moderizatsiya, g'olib loyihani aniqlash, ovoz berish, pudrachini tanlash, shartnoma tuzish, qoldiq mablaglar, erkin qoldiq mablag'lar, tuman byudjeti, hisobot davri

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tashabbusli budjetlashtirish uchun 2021-2023-yillarda yo'naltirilgan mablag'lar miqdorini jadval asosida ko'rib chiqamiz.

1-jadval

**Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tashabbusli budjetlashtirish uchun
yo'naltirilgan mablag'lar miqdori(ming so'mda)**

T/r	Ko'rsatkich nomi	2021-yil	2022-yil	2023-yil
1.	Yil boshiga qoldiq	0,0	0,0	0,0
2.	Hisobot davrida "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar	122500,0	9169153	12287140
3.	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo'naltirilgan	122500,0	8721400	11440000
3.1.	Bajarilgan ishlar uchun xisobvaraqlardan moliyalashtirilgan mablag'	1165000,0	5946178	-
3.2.	Hisobvaraqlardagi qoldiq	60000,0	3886697	-

4.	“Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”da qoldiq mablag‘	0.0	994753	579333
----	---	-----	--------	--------

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumanidagi tashabbusli budjet loyihasiga o‘tkazilgan mablag‘lar va ularni yo‘naltirish bo‘yicha malumotlar keltirilgan jadvalimizda asosan 3 yil davomida o‘tkazilgan mablag‘ning o‘rishini ko‘rishimiz mumkin. Qashqadaryo viloyati tashabbusli budjet jarayoni **2021-yil 1-mavsum** uchun ajratilgan pul mablag‘lari **48 154 000 000** so‘mni tashkil etgan bo‘lib undan 2 871 000 000 so‘mni Mirishkor tumaniga yo‘naltirilgan. Shundan 2021-yilda Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasiga o‘tkazilgan mablag‘lar 122500,0 so‘mni tashkil bo‘lsa shundan 122500,0 so‘m Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasidan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo‘naltirilgan. Bu ko‘rsatkich **2022- yilga** kelib 2 barobarga oshib **1-mavsum** uchun ajratilgan mablag‘lar **104 756 910 000** tashkil etgan bo‘lib undan 4 750 800 000 so‘mni Mirishkor tumaniga yo‘naltirilgan. Shundan 9169153 so‘m Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasga o‘tkazilgan. **2022-yil 2-mavsum** uchun ajratilgan pul mablag‘lari **140 351 000 000** so‘m yo‘naltirilgan bo‘lib, Mirishkor tumaniga 4 874 000 000so‘m yo‘naltirilgan va Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasidan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo‘naltirilgan umumiy mablag‘lar 8 721 400 so‘mni, **2023-yilga** kelib Qashqadaryo viloyatiga **1-mavsum** uchun ajratilgan summa **292 528 000 000** so‘m bo‘lib, **Mirishkor tumaniga** 6 983 000 000 ajratildi shundan 12287140 ming so‘m Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasga o‘tkazilgan. Bundan ko‘rinib turibdiki Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumaniga ajratilgan mablag‘lardan 579333 ming so‘m tejab qolingan.

Tashabbusli budjet jaronida Mirishkor tumanida amalga oshirilgan tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar haqida to‘xtaladigan bo‘lsak, biz ushbu jadvalda (2-jadval) orqali yillar kesimida moliyalashtirilgan takliflar soni va ularga ajratilgan mablag‘lar haqida batafsil yoritib berishga harakat qildik. Ushbu jadvaldan biz 2021-yildan 2023-yillgacha bo‘lgan davr oralig‘ida jami nechta takliflar kiritilgan va qancha miqdorda pul mablag‘lari sariflanganini ko‘rishimiz mumkin.

2-jadval

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar

T/r	Tadbirlar nomi	Moliyalashtirilgan takliflar soni	Sarflangan mablag‘ (ming so‘mda)
-----	----------------	-----------------------------------	----------------------------------

		2021- yil	2022-yil	2023-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Jami							
1.	Hududiy ichki yo'llar	3	27	10	540000	5 971 400	12000000
2.	Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash	0	2	6	0	2 100 000	2200000
3.	Maktabgacha ta'lim muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	0	0	0	0	0	0
4.	Sog'liqni saqlash muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	0	2	1	0	650 000	2400000
5.	Boshqa ijtimoiy soha muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	0	0	2	0	0	4640000
6.	Ichimlik suvi ta'minotini yaxshilash	1	0	0	420000	0	0
7.	Ko'cha chiroqlarini o'rnatish tadbirlari	0	0	0	0	0	0
8.	Hududlarni tartibga keltirish (obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish)	0	0	0	0	0	0
9.	Boshqa tadbirlar	4	0	1	1225000	8 721 400	720000

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar shuni ko'rsatadiki **2021- yilda** hududiy ichki yo'llar soni 3 ta tashkil etgan bo'lib, sarflangan mablag'lar **540 000** ming so'mni, **2022-yilga** kelib bu ko'rsatkich 27 ta hududiy yo'llar, maktablarni jihozlash, sog'liqni saqlash muassasalarini ta'mirlash va jihozlash, ko'cha chiroqlarini o'rnatish va boshqa ijtimoiy soha muassasalarini ta'mirlash va jihozlash uchun sarflangan summa **8 721 400** ming so'mni , **2023-yilning 1-mavsumida 10 ta** hududiy yo'llarni tamirlash uchun sarflangan summa **720 000** ming so'mni tashkil etdi. Loyihalarning 90 foizi ichki yo'llarni tamirlash loyihalariga ajratilgan.

Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalari bo'yicha gaplashadigan bo'lsak bizga ma'lumki 2021-yil 1-iyuldan boshlab jamoatchilik fikri asosida shakllantirilgan tadbirlarni moliyalashtirishga ajratiladigan tuman (shahar) lar

byudjetlari qo'shimcha mablag'larining eng kam miqdori 10 foizdan 30 foizga oshirildi 2022-yil 1-Yanvardan e'tiboran Respublikaning barcha tuman (shahar)larida tegishli byudjetlarning tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foizini jamoatchilik fikri asosida shakllantirilgan tadbirlarni moliyalashtirishga yo'naltirish bo'yicha yangi tartibni bosqichma-bosqich joriy etish belgilandi. Bizning keyingi jadvalimizda bu haqida ma'lumotlar bayon etib o'tganmiz.

3-jadval

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalari

Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi mablag'larini shakllantirish manbalari		2021-yil	2022-yil	2023-yil
Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar			11 678 192	14 437 000
Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar		2 263 000	2 441 000	4 120 000
Shu jumladan	Erkin qoldiq mablag'lari	87 600	385 000	1 582 000
	Daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qismi	2 175 400	2 056 000	2 538 000
	Iqtisod qilingan mablag'lar			
Qo'shimcha ajratilgan	PQ-5250ga asosan			
	PQ-409ga asosan		7 100 000	
	PQ-117ga asosan			22 600 000
Jami ajratiladigan mablag'lar		4 526 000	23 627 883	45 277 000

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalarini 3-yil kesimida o'rganib chiqqan bo'lsak 2022- yilda tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar faqatgina 1-chorakda **2809000** ming so'm, tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar 1- chorakda **705800** ming so'm, 2023- yilga kelib tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar 1-chorakda **3988000** ming so'mni, 3-chorakda **3987000** so'mni tashkil etgan. Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida

ajratiladigan mablag'lar 1-chorakda **2895818** ming so'mni, erkin qoldiq mablag'lari **1500000** ming so'mni, daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qism 2-chorakda **1928800** ming so'mni tashkil etgan, jami ajratilgan mablag'lar miqdori **92000** ming so'mni tashkil etdi.

Biz 4-jadvalda Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan loyihalar tarkibi haqida so'z olib boramiz, 2021-yildan 2023- yilgacha qanday loyihalar amalga oshirilgan va ularga qancha miqdorda pul mablag'lari sarflanganligi hamda fuqarolar qanday takliflarga ko'proq qiziqish bildirib, o'zlarini qiynab kelayotgan muammolarni bartaraf etishga intilayotganini ko'rishimiz mumkin. Bizga ma'lumki 2021-yildan boshlab Tashabbusli byudjetlashtirish, 2022-yildan boshlab Mening yo'lim, 2023-yildan boshlab esa Obod qishloq va Obod maxalla dasturlari Ochiq byudjet portaliga joylangan va keng foydalanishga topshirilgan xamda ushbu dasturlar orqali fuqarolar o'zlarini qiynab kelayotgan muammolar yuzasidan qatnashib bu muammolarga samarali yechim topayotganini ko'rishimiz mumkin.

4-jadval

Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan loyihalar tarkibi

T/r	Tadbirning qisqacha mazmuni (sohasi)	Jami to'plagan ovozlar soni	Moliyalashtirish uchun ajratilgan mablag' miqdori (mln so'mda)
2021-yilda			
	'Chandir'MFY Chandir ko'chasi ichki yo'llarini asfalt qilish	6728	535000
	'Chamanzor'MFY ga qarashli ichki yo'llarga tosh qoplama yotqizish	7242	600000,0
	'Jeynov'MFY Abu Rayxon Beruniy ko'chasi ichki yo'llarini asfalt qilish	688,0	500000,0
2022-yilda			
	Baraka mahallasinng 7-maktabga olib boradigan Gulxaniny, Musaffo va Chilangarlar tutashgan ko'chalarini 2,5 km ichki yo'llarini tamirlab asfalt qilish	3276	1200000
	Mirishkor tumanidagi 20-sonli maktab 540 uquvchi o'ringa mo'ljallangan. Broq darsdan keying to'garak mashg'ulotlari hamda darsdan keyingi to'garak mashg'ulotlari hamda tadbirlar o'tkazish uchun faollar zali, kutubxona hamda oshxona kabilarning brontasi mavjud emas. Maktabda o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini unumli o'tkazish hamda Ma'naviy va ma'rifiy tadbirlarni o'tkazish uchun maktabga faollar zaliga ehtiyoj mavjud.	2193	1200000
	Jeynov shifohonasida lik suvini yaxshilash maqsadida ekomotor (bunga suvni filtr qiluvchi apparat, 10 tonnalik xovuz suvni filtrlovchi apparatni saqlah xonasi kiradi), usti yopiq avtoturargoh (mashinalar tartibsizligini olish maqsadida)	1968	400000
	Shirin mahallasini 3km yo'lini asfaltqilish	1848	1200000
2023-yilda			

Chandir MFY dagi “Minor” ko’chasining 1,5 km qismiga asfalt yotqizish	25728	1 200 000
Nurafshon MFY hududidagi “Fudbol uyingohini tamirlash”	24693	1 200 000
Yangi ariq MFY ko’chalarining 2,2 qismiga asphalt yotqizish	22809	1 200 000
Nurafshon MFY dagi “Mirobod” ko’chasini 2,0 km qismiga asphalt yotqizish	2810	1200000

2021-yil 3 ta loyiha amalga oshirilgan bo’lib jami ajratilgan mablag’lar 1 630 000 000 so’m ajratilgan bo’lib 1- loyihani

6728,0 ovoz bilan Chandir’MFY Chandir ko’chasi ichki yo’llarini asfalt qilish loyihasi 2-loyihani 7242 ovoz bilan ‘Chamanzor’MFY ga qarashli ichki yo’llarga tosh qoplama yotqizish loyihasi 3- loyihani esa 688,0 ovoz bilan Jeynov’MFY Abu Rayxon Beruniy ko’chasi ichki yo’llarini asfalt qilish loyihasi qo’lga kiritgan

2022-yil 4 ta loyiha amalga oshirilgan bo’lib jami mablag’lar 760 000 000 so’m ajratilgan bo’lib 1-loyiha 3276 ovoz bilan Baraka mahallasinng 7-maktabga olib boradigan Gulxaniny, Musaffo va Chilangarlar tutashgan ko’chalarini 2,5 km ichki yo’llarini tamirlab asphalt qilish 2-loyiha 2193 ovoz bilan Mirishkor tumanidagi 20-sonli maktab 540 uquvchi o’ringa mo’ljallangan. Broq darsdan keying to’garak mashg’ulotlari hamda darsdan keyingi to’garak mashg’ulotlari hamda tadbirlar o’tkazish uchun faollar zali, kutubxona hamda oshxona kabilarning brontasi mavjud emas. Maktabda o’quvchilarning bo’sh vaqtlarini unumli o’tkazish hamda Ma’naviy va ma’rifiy tadbirlarni o’tkazish uchun maktabga faollar zaliga ehtiyoj mavjud. Qolga kiritgan 3-loyihani esa 1968 ovoz bilan Jeynov shifohonasida lik suvini yaxshilash maqsadida ekomotor (bunga suvni filtr qiluvchi apparat, 10 tonnalik xovuz suvni filtrlovchi apparatni saqlah xonasi kiradi), usti yopiq avtoturargoh (mashinalar tartibsizligini olish maqsadida) qo’lga kiritgan 4- loyihani 1848 ovoz bilan Shirin mahallasini 3km yo’lini asphalt qilish loyihasi qo’lga kiritgan

2023-yil 4ta loyiha amalga oshirilgan bo’lib jami mablag’lar 490 000 000 so’m ajratilgan bo’lib 1- loyiha 3271 bilan Chandir MFY dagi “Minor” ko’chasining 1,5 km qismiga asfalt yotqizish 2-loyiha 2923 ovoz bilan Nurafshon MFY hududidagi “Fudbol uyingohini tamirlash” 3-loyiha 2845 ovoz bilan Yangi ariq MFY ko’chalarining 2,2 qismiga asphalt yotqizish 4- loyiha 2810 ovoz bilan Nurafshon MFY dagi “Mirobod” ko’chasini 2,0 km qismiga asphalt yotqizish qo’lga kiritgan

Xulosa qilib shuni aytish kerakki Qashqadaryo viloyati Tashabbusli budjet loyihalarda eng ko’p ovoz to’plab kelayotgan viloyatlar qatoriga kiradi. Tashabbusli

budjet loyihasi yildan yilga ommalashib bormoqda va buni xalq o'z manfaatlarini yo'lida to'g'ri va vijdonan foydalanib kelinmoqda. Tashabbusli budjet loyihasi amalga oshirishdan maqsad aholining turmush darajasini yashilash, mabag'i kam daromadligi past bo'lgan viloyat va tumanlarni turmush darajasini yaxshilashdan iboratdir.

Qayd etib o'tish lozimki, 2023-yilning ikkinchi mavsumi uchun «Tashabbusli budjet» uchun ovoz berish jarayoniga 9436 ta mahalladan 50 mingga yaqin loyiha ilgari surilgan edi. Ularning 33,5 mingtasi tasdiqlangan. 2023-yilning ikkinchi mavsumi uchun o'tkazilgan tanlovda 1012 ta mahalladan 1187 ta loyiha g'olib bo'ldi. G'olib loyihalarning summasi 1 trln 314 mlrd 565 mln 965,5 ming so'mni tashkil etgan. Tashabbuslarni qo'llab-quvvatlab, 18 mln 115 ming 86 ta ovoz berilgan. 2023-yilning birinchi mavsumiga solishtiriladigan bo'lsa, ilgari surilgan tashabbuslar soni biroz kamaygan — birinchi mavsumda tashabbuslar soni 55 ming 970 ta edi. Ularning 33 ming 680 tasi tasdiqlangan edi. Ovoz berish soni ortgan. Birinchi mavsumda 16 mln 129 mingta ovoz to'plangan edi. Birinchi mavsumda tashabbuslar uchun yo'naltirilgan mablag'lar hajmi ham qariyb ikki barobar ko'p edi — 2 trln 882,9 mlrd so'mni tashkil etgan. Ikkinchi mavsumda ilgari surilgan takliflarning 15 ming 140 tasi (31 foiz) ichki yo'llarni ta'mirlashga oid. 14 ming 835 ta taklif (30 foiz) mahalla hududini obodonlashtirish tadbirlariga qaratilgan. Maktablar bo'yicha 6 ming 820 ta (14 foiz), bog'chalar bo'yicha 3024 ta (6 foiz), tibbiyot muassasalari bo'yicha 3100 ta (6 foiz) taklif kelib tushgan. Viloyatlar kesimida olib qaralsa eng ko'p g'olib bo'lgan loyihalar Toshkent viloyatida — 122 taloyiha bilan. Ikkinchi o'rinda Samarqand viloyati — 113 ta loyiha bilan va Qashqadaryo viloyati — 100 ta loyiha bilan uchinchi o'rinni egallagan edi.

2024 yilgi «Tashabbusli budjet» loyihasi 1-mavsumida Qashqadaryo viloyati, Yakkabog' tumanidagi «Qo'shchinor» mahallasi eng ko'p ovoz to'plashga erishdi. Qayd qilinishicha, mahalla loyiha uchun qariyb 15 mingta ovoz to'plagan va bu ko'rsatkich bo'yicha respublikada birinchi bo'lgan. Shu bilan birga, Qashqadaryo viloyati ham respublika bo'ylab rekord darajadagi eng ko'p ovoz to'plagan 1,5 milliondan ortiq. Bu jami ovozlarning 44 foizini tashkil qilgan. Ma'lumotga ko'ra, Qashqadaryo viloyatiga 1-mavsumda 253 mlrd so'm mablag' ajratilgan, 2188 ta loyihalar saralab olingan, 152 ta mahalla bo'yicha 183 ta loyiha g'olib bo'ldi.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ваҳобов АВ, Маликов ТС. Молия. Дарслик/Тошкент Молия институти. Тошкент: «Шарқ. 2010;804.
2. Malikov, T., and Haydarov NH. Byudjet. "O'quv qo'llanma." Toshkent: "Iqtisod-moliya 84 (2008).
3. TS Malikov, O Olimjonov. Moliya. - O'quv qo'llanma. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018

4. Malikov T, Haydarov N. Budjet daromadlari va xarajatlari. O‘quv qo‘llanma, Toshkent:“IQTISOD-MOLIYA. 2007.
5. Маликов ТС. Хайдаров НХ “Молия: умумдавлат молияси”. Ўқув кўлланма. 2009.
6. Malikov TS. Byudjet-soliq siyosati. T.:“Iqtisod-moliya. 2019.
7. Malikov, T. S., & Olimjonov, O. O. (2019). Moliya: Darslik.
8. Malikov T, Haydarov N. Budjet: tizimi, tuzilmasi, jarayoni. O‘quv qo‘llanma, Toshkent “IQTISOD-MOLIYA. 2008.
9. Ўроқов У. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. Т. 2017
10. У Ўроқов. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишнинг устувор йўналишлари- Science and Education, 2022
11. У Ўроқов, Д Ускенбаева. Ўзбекистонда ташаббусли бюджетни жорий этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари - Science and Education, 2022
12. Ўроқов У, Иргашев И, Ғайбуллаев О. Фуқаролар иштирокидаги маҳаллий бюджет. 2022
13. УҮ О‘роқов, JA Yomg‘Irov. Mahalliy byudjetlar barqarorligini ta‘minlash masalalari - Central Asian Research Journal for Interdisciplinary ..., 2022
14. Ўроқов УЮ. Маҳаллий бюджетлар шаффофлиги ва очиқлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари. Бизнес-Эксперт журнали. 2020;4.
15. Ўроқов У. Ғайбуллаев О. Ўзбекистон Республикасида бюджет тизими ва жараёни: ўқув кўлланма. Тошкент: Baktria press. 2016.
16. Уроков У. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишга оид назарий қарашлар. Республика илмий-амалий конференция. ТМИ 2020.
17. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини белгиловчи кўрсаткичлар. 2020
18. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантиришнинг самарали йўллари. 2017
19. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромад базасини кенгайтириш масалалари. Республика ўқув юртлараро конференция тўплами. ТМИ-2009 йил (Vol. 18).
20. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини оширишнинг замонавий муаммолари. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. ТМИ 2022 йил.
21. У Ўроқов.Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини оширишнинг ҳуқуқий асослари.- Science and Education, 2023
22. G‘aybullayev O, O‘roqov U. O‘zbekiston Respublikasida budjet tizimi va jarayoni. O‘quv qo‘llanma. T.: Baktriapress. 2016;168.
23. Haydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O'quv qo'llanma. Toshkent: Akademiya. 2007.

24. Хайдаров НХ. Маҳаллий бюджетлар: муаммо ва инновацион ечимлар. Ўзбекистон статистика ахборотномаси” илмий электрон журнали. 2020.
25. Хайдаров Н. Доходы местных бюджетов и пути их укрепления. “Молия” илмий журнали. 2022.
26. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетларнинг даромад манбалари. халқаро илмий-амалий конференция 2022.
27. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетлар даромадини барқарорлаштириш йўллари. халқаро илмий-амалий конференция мақолалар тўплами (Vol. 2022).

